

GYVIEJI ARCHYVAI

Tautos kovos už Lietuvos nepriklausomybę vedlys

Nedzingėje įvyko renginys, skirtas Lietuvos Prezidento Antano Smetonos metams paminėti

Nėra Lietuvoje žmogaus, kuris nežinotų Antano Smetonos – pirmojo nepriklausomos Lietuvos Prezidento. Antano Smetonos istorija 1874 metais prasidėjo Ukmergės rajone, Užulėnio kaime. Jo tėvai Jonas ir Julijona Smetonos buvo mažųjų jų šeimoje. Pirkios, kurioje gimė, dabar nebėra, bet likę pamatai. O senosios obelys gal dar mena, kaip jų vaisius raškė būsimasis valstybės vadovas.

Istorijos mokytojas Albertas Jakubavičius renginio dalyvius supažindino su Prezidento Antano Smetonos politine ir visuomenine veikla.

Nedzingės bendruomenės narė Janė Karpinė, laisva-

laikio ir renginių organizatorė Stanislava Monkevičienė, bibliotekininkė Irena Krutulienė skaitė ištraukas iš Alfonso Eidino knygos „Antanas Smetona“.

Nedzingės etnografijos ansamblis padainavo dainas „Tu esi Tėvyne man“, „O atsimenu namelį“, „Du broliukai kunigai“ ir kt. (vadovė Nijolė Maceikienė). Septintosios klasės mokinė Aleksandra Monkevičiūtė padainavo dainą „Laisvė“ (tekstas poeto Justino Marcinkevičiaus), atliko kelis muzikinius kūrinius klavišiniu instrumentu „Yamaha“.

Bardas Vidmantas Svirkas, grodamas gitara, padainavo savo kūrybos dainą „Nieko nesakyk“ ir pagal poetės Scholastikos Kavaliauskienės eiles „Tik nekeik

Lietuvos“.

Po renginio visi buvo pakviesti į bibliotekoje veikiančią V. Svirsko fotografijų parodą „Gamtos užkulisiai“. Vidmantas supažindino su kilusia mintimi įamžinti gamtos stebuklus.

V. Svirkas, baigęs Nedzingės vidurinę mokyklą, įstojo į Vilniaus 21 – ają technikos mokyklą. Groja klavišiais instrumentais, gitara, kuria dainoms tekstus ir muziką. Šiuo metu dirba stogdengiu.

Bibliotekoje veikia spaudinių paroda „Žinau, jos vardas – Lietuva“.

Fotografijų paroda bus eksponuojama iki kovo 16 dienos.

Irena KRUTULIENĖ
Nedzingės bibliotekos bibliotekininkė

Kai siūlė prayra, vietovardžiai pabyra

Matuizų seniūnijos vietovardžiai pabiro Matuizų bibliotekoje renginio metu, skirto Vietovardžių metams bei Lietuvių kalbų dienoms

Namų darbus paruošę gausiai susirinko Matuizų pagrindinės mokyklos III-IV klasės mokiniai su mokytojomis Jolita Prakapienė ir Nijole Kamarauskienė.

Dzūkiska tarme vedė renginį šių eilučių autorė, dalyviai klausėsi Vaclovo Matažinsko eilių „Kur upe-lukas“, „Dzūkija“, Jono Staliulionio teksto „Užmarštin grimzdantys vietovardžiai“. Renginio metu stovėjo stendas su Matuizų seniūnijos ribomis, susipažinome su seniūnijoje dabar esančiais 23 vietovardžiais: Žarkauskai, Giraitė, Paversekys, Mielupis, Čebatoriai, Smalininkai, Šar-

kiškės ir t. t. Visi vaikai (dalyvavo 25) vardijo išmokus vietovardžius, jų pavadinimus klijavo ant stendo. Juos suradome Matuizų bibliotekos kraštotyros darbuose „Vietovardžiai su paaiškinimais“, keletą paminėsiu: Pakmenė, Stirnabalys, Velniaraistis, Gudarais-tis, Kukiškės, Vergakiemis, Macabalys, Kunigiškė ir kt. Nuo ko gi kilo vietovardžius taip pavadinti? Trimergės (pieva) – kažkada buvo ežeras, jame nusken-do trys mergos. Akmenyčia – šiame lauke yra daug akmenų. Žydo bala – šioje ba-loje kažkada nuskendo žy-das, nuo to laiko ji taip va-dinama. Siaurukai – čia bu-vo valstiečių rėželiai. Jie bu-

vo siauri, bet ilgi. Dabar rė-želiai išnyko, bet vardas li-ko... Neliko gyventojų Li-konių kaime, neliko ir pa-ties kaimo, kraštotyros dar-buose beliko užrašytas tik kaimo pavadinimas.

Dzūkiska tarme skambėjo vaikų dainos „Cykus vakars“, „Pjoviau sieną per visą die-ną“. Vietovardžiai – tai iš proistorinių laikų atėję ta pa-čia kalba šnekėjusių žmonių laiškai. Gerbdami senolių at-minimą, supažindiname, pa-sakojame, kad jaunoji karta žinotų tuos vardus, kurie la-biausiai siejasi su mūsų kra-što istorija.

Vidutė STADALNYKIENĖ
Matuizų bibliotekos bibliotekininkė

Kraštiečiai sukaktuvininkai

Varėnos viešojoje bibliotekoje veikia spaudinių paroda, skirta aktorės Teofilijos Vaičiūnienės (1899-1995) 120-osioms bei fotomenininko Juliaus Vaicekausko 80-osioms gimimo metinėms paminėti

Teofilija Dragūnaitė-Vaičiūnienė gimė 1899 metais sausio 10 d. Aukštakalnyje, Varėnos valsčiuje, ir, kaip pati aktorė rašė: „gražiausiame Lietuvos kampelyje, istorinėje Dainavos šalyje, kuri davė mūsų kraštui meno korifėjus M.K. Čiurlionį, V. Krėvę ir kt.“ Jai vienai iš pirmųjų mūsų krašto moterų pavyko prasiskverbti į šviesą, sulaužyti amžiais nusistovėjusias tradicijas. Pradžios mokyklą lankė Dusmenyse, vidurinio mokslo ir vaidybos žinių sėmėsi Petrograde. 1918-1920 lankė privačią P. Gaidebu-rovo vaidybos studiją, imperatoriškąją Aleksandro teatro dramos mokyklą. Su šiuo miestu susijusi ir jos aktorinės biografijos pradžia: čia, lietuvių klubo scenoje, ji debiutavo H. Zudermano „Joninėse“.

1920 m. grįžo į Vilnių. Lenkams okupavus Vilniaus kraštą, atvyko į Kauną. 1920-1922 metais buvo Lietuvių meno kūrėjų draugijos Dramos vaidyklos aktorė, 1922-1940 – Valstybės teatro aktorė. Likimas lėmė dalyvauti pirmajame lietuviško profesionalaus teatro spektaklyje „Joninės“ 1920 metais.

„Joninėse“, statytose Petrograde, vaidino dvarininko dukterį, o Kaune J. Vaičkus paskyrė pačios dvarininkės Kristinos vaidmenį. Nuo 1940-ųjų iki 1957-ųjų vaidino Vilniaus teatre. T. Vaičiūnienė sukūrė per 100 vaidmenų lietuvių bei užsienio autorių dramos spektakliuose, tapo Lietuvos nusipelnusia artiste. Ji vaidino H. Zudermano, S. Čiurlionienės-Kyman-taitės, N. Gogolio, V. Šekspyro, A. Ostrovskio ir kitų autorių pjesėse. T. Vaičiūnienė scenoje buvo romantiška ir lyriška, temperamentinga ir nuoširdi. Mylimiausi jos vaidmenys buvo Aksiušos rolė A. Ostrovskio „Miške“, Varia A. Čechovo „Vyšnių sode“.

T. Vaičiūnienė yra parašiusi dvi atsiminimų knygas: „Scena ir gyvenimas“ (1975) bei „Literatūros ir meno pasaulyje“ (1986), periodikoje paskelbusi daug straipsnių apie įdomiai ir prasmingai nugyventus metus, sutiktus žymius žmones. Iki pat paskutiniųjų dienų aktorė gyveno aktyvų gyvenimą, mėgo bendrauti, brandino naujus kūrybinius sumanymus.

Teofilija Vaičiūnienė mirė 1995 metais rugsėjo 9 dieną, eidama 97-uosius metus. Palaidota Vilniuje, Antakalnio kapinėse.

Parodoje eksponuojamos jau minėtos knygos „Scena ir gyvenimas“ bei „Literatūros ir meno pasaulyje“, Irenos Aleksaitės knyga „Be grimto: šelmiški prisiminimai“ (2004), kurioje yra skyrelis „Teofilija“, skirtas prisiminimams apie aktorę, periodinis leidinys „Teatras“ (1989, Nr. 2), kuriame yra išspaudinta ištrauka iš T. Vaičiūnienės rašomos knygos „Apie savo tėviškę“. Parodoje pateikiamas Varėnos viešosios bibliotekos Bibliografijos, informacijos ir kraštotyros skyriaus darbuotojų sudarytas segtuvas „Teofilija Dragūnaitė-Vaičiūnienė spaudoje“. Čia surinktos straipsnių apie T. Vaičiūnienės gyvenimą ir kūrybą, skelbtų periodinėje spaudoje, kopijos.

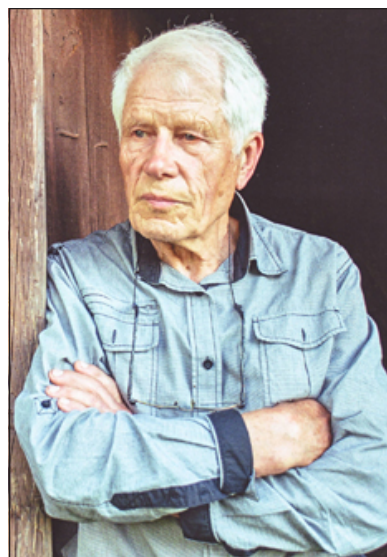
Julius Vaicekuskas gimė 1939 m. vasario 24 dieną Slabadoje, Ukmergės rajone. 1946-1957 metais mokėsi Lyduokių vidurinėje mokykloje, 1957-1962 – studijavo Vilniaus universitete (žurnalistikos specialybė), 1964–1967 metais dirbo Medžiotojų ir žvejų draugijos respublikinėje taryboje, 1967-1968 – Gamtos apsaugos komiteto technikas, 1968–1973 – žurnalo „Moksleivis“ fotokorespondentas, 1976 – Lietuvos fotomenininkų sąjungos fotografas, 1976-1991 – laisvas fotomenininkas, nuo 1991 – II „Atmena“ savininkas. Fotografuoti pradėjo 1958 m., studijuodamas Vilniaus universitete. Surengė asmeninių parodų Lietuvoje (Vilniuje 1970, 1980, 1989, Panevėžyje 1982, Kaune 1990, Merkinėje 2005, Perlojoje 2008) ir užsienyje (Demine, Vokietija 1982, Petro-pavlovskė –Kamčatske, Rusija, 1987). Iš viso dalyvavo daugiau kaip 150 grupinių parodų. Didžiojo prizo, 2 aukso, 2 bronzos medalių laimėtojas. Apdovanotas įvairiais diplomais ir prizais.

Julius Vaicekuskas 1986 metais paliko Vilnių ir atsikėlė į Perloją. Perlojos kaime užsiima knygų, bloknotų, vokų ir dailininkų darbų leidyba. Jam tal-kininkauja žmona dailininkė Margarita Jasilionytė - Vaicekuskienė.

Parodoje eksponuojamas leidinys „Lietuvos fotografija“ (1974), kurį sudarė J. Vaicekuskas, knygos, kurioms jis sukūrė iliustracijas ir dizainą: „Merkio lieptai“ I – II daly (2004, 2007), „Linguojantys Merkio lieptai“ (2013), Aloyzo Tendzegolskio „Absurdo sapnai“ (2005), „Tūkstantis ir viena naktis“ (2006). Varėnos jaunimo kūrybos knygelė „Aš norėjau bijot“ (2005), Marcelės Paulauskienės dainų ir tautosakos rinktinė „Kur tas šaltinėlis, kur aš jauna gėriaus“ (2008). Norintiems geriau susipažinti su J. Vaicekausko kūryba, pravartu paskaityti žinomo rusų literatūros, kino ir televizijos kritiko Levo Aninskio apybraižų apie lietuvių fotografiją knygą „Saulė šakose“, kurią taip pat galima rasti parodoje. Čia eksponuojamas žurnalas „Kelionė“ (2018, Nr. IV), kuriame išspausdintas pokalbis su Juliumi Vaicekausku „Ištisias pasaulis man dar pilnas paslapčių...“ ir pateikiama keletas fotomenininko nuotraukų.

T. Dragūnaitė-Vaičiūnienė

J. Vaicekuskas

Parengė Laimutė CIBULSKIENĖ

Varėnos viešosios bibliotekos Bibliografijos, informacijos ir kraštotyros skyriaus bibliografė